

Sposoby spędzania czasu preferowane przez młodzież gimnazjalną a ich środowisko rodzinne

Solinska U. The ways of leisure time preferred by gymnasium students and their domestic environment / U. Solinska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskiy : Aksioma, 2015. – P. 600–611.

У. Солиньська. Способи проведення вільного часу, преферовані гімназистами, та їх родинне середовище. Описано різні способи проведення дозвілля молодими людьми з перспективи педагогіки вільного часу, сім'ї та ресоціалізаційної педагогіки. Автор статті порушує цю проблему з метою пошуку зв'язку між вільночасовою активністю молодих осіб та їх родинним середовищем. Вказано форми проведення вільного часу, преферовані підлітками, за результатами державних та міжнародних досліджень. Описано окремі чинники, що вирішують про вибір даної активності з урахуванням родинних обумовленостей, ширше проаналізовано зв'язок між способами проведення вільного часу молоддю та її родинною ситуацією. Враховано такі чинники: власні прагнення батьків, місце проживання, освіта, матеріальне положення та стиль виховання, з посиланнями на дослідження, проведені на території Польщі. Показано також форми вільночасової активності, які негативно впливають на індивіда та оточення, в якому він функціонує. Зазначено, що в результаті дефектної соціалізації та помилок у вихованні батьків та освітніх закладів молодь може вдаватися до такої активності під час дозвілля, як: приналежність до субкультур, злочинна діяльність, насилля по відношенню до інших чи проституція. Тому в наступній частині статті авторка зосередилася на обговоренні форм допомоги, направлених по відношенню до дітей та молоді, що завдяки своїй діяльності урізноманітнює дозвілля та показує конструктивні способи щодо впорядкування вільного часу. Наприкінці наведено аргументи, що свідчать про вплив сім'ї на спосіб проведення вільного часу.

Ключові слова: вільний час, молодь, сім'я, «діти вулиці», мас-медіа.

У. Солиньська **Способы свободного времяпровождения, предпочитаемые гимназистами, их семейная среда.** Описаны разные способы проведения досуга молодыми людьми из перспективы педагогики свободного времени, семьи и ресоциализационной педагогики. Автор ста-
© Urszula Solińska

ть піднімає цю проблему з метою пошуку зв'язу між вільночасовою активністю молодих людей і їх сімейною середою. Вказано на форми вільного вільночасу, які любляться підлітками, згідно з результатами державних і міжнародних досліджень. Описано окремі фактори, які визначають вибір даної активності з урахуванням сімейної умовності, ширше проаналізовано зв'язок між способами вільночасу молодіжню і її сімейною ситуацією. В тому числі, прийнято увагу такі фактори як: власні прагнення батьків, місцежителство, освіта, матеріальне положення і стиль виховання, зсилаючись на дослідження, проведені на території Польщі. Показано також форми вільночасової активності, які негативно впливають на індивіда і оточення, в якому він функціонує. Відзначено, що в результаті дефектної соціалізації і виховальних помилок батьків і навчальних закладів, молодіжню може звертатися до такої активності вільночасу, як: належність до субкультури, злочинна діяльність, насильство по відношенню до інших або проституція. Тому в наступній частині статті автор зосередився на обговоренні форм допомоги, направленої по відношенню до дітей і молодіжню, що внаслідок своєї діяльності робить вільночасу різноманітним і показує конструктивні способи благоустрою вільночасу. В кінці наведено аргументи, які свідчать про вплив сім'ї на спосіб вільночасу.

Ключові слова: вільночасу, молодіжню, сім'я, «діти вулиці», мас-медіа.

Wstęp. Dotychczas powstało wiele publikacji dotyczących czasu wolnego, podejmujących próbę zdefiniowania tego terminu, wyszczególnienia jego form oraz wyodrębnienia korzyści, jakie ze sobą niesie. Wiele z nich popartych jest licznymi badaniami prowadzonymi w obrębie wybranych grup – dzieci, młodzieży, dorosłych, a także osób starszych. Niniejszy artykuł ma na celu poszukiwanie związku między preferowanymi sposobami spędzania czasu wolnego przez młodzież gimnazjalną a ich środowiskiem rodzinnym. Rodzina jest bowiem jednym z czynników determinujących rodzaj aktywności wolnoczasowej, między innymi poprzez stwarzanie możliwości do podejmowania poszczególnych zajęć. W zależności od miejsca zamieszkania, wykształcenia rodziców, a także ich stylu wychowania, różne będą formy spędzania czasu wolnego. Oczywiście nie można stwierdzić, że jedynie ta grupa czynników ma decydujący wpływ na wybór aktywności. Właściwe byłoby wziąć pod uwagę ponadto indywidualne predyspozycje jednostki, jej charakter, grupę znajomych czy wpływ środków masowego przekazu.

Formy aktywności podejmowane w czasie wolnym przez młodzież. W pierwszym rzędzie przyjrzymy się sposobom spędzania

czasu wolnego przez młodzież gimnazjalną, powołując się na odpowiednie badania prowadzone w tym zakresie. Definicji czasu wolnego powstało wiele, najogólniej rzecz biorąc jest to czas wolny od pracy, szkoły, obowiązków domowych, czas w którym wypoczywamy i możemy urzeczywistniać swoje zainteresowania i hobby.

Zagadnienie to dotyczy wszystkich ludzi, każda osoba wypełnia swój czas wolny pewnym rodzajem aktywności, dokonując zazwyczaj samodzielnych wyborów, co do jej formy. Może on nieść ze sobą wiele korzyści, ale także zagrożeń – jak w przypadku dorastającej młodzieży. Czas wolny wg B. Matyjas pełni trzy podstawowe funkcje. Po pierwsze odpoczynek i rekreacja służą odnowie sił fizycznych oraz psychicznych. Następnie, podejmowane w czasie wolnym ukierunkowane zajęcia mogą stwarzać potrzebę ciągłego doskonalenia się i pracy nad sobą. Funkcja zabawy i rozrywki bazująca na wypoczynku stanowi źródło kontaktów z otoczeniem i sprzyja uczeniu się, a także rozwijaniu zainteresowań. Omawiane zjawisko ma także duże znaczenie dla uspołecznienia jednostki, ze względu na spędzanie czasu wolnego w różnych środowiskach, grupach społecznych [1, s 561]. Można stwierdzić, że powyższe wyszczególnienia to jedynie założenia, określenia tego jak czas wolny powinien wyglądać/jakie pełnić funkcje. Weźmy jako przykład kilka aktywności dokonywanych w czasie wolnym, takich jak oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, czy spotkania z grupą znajomych przynależnych do jednej z subkultur destrukcyjnych. W przypadku oglądania telewizji nie można stwierdzić, że ta forma spędzania czasu wolnego służy uspołecznianiu, jednak jak najbardziej może zapewniać wypoczynek. Inaczej jest w przypadku surfowania po sieci, owszem Internet może stanowić źródło kontaktów z otoczeniem i przyczyniać się do rozwoju zainteresowań, aczkolwiek stanowi również źródło zagrożeń i nie przyczynia się do uspołecznienia jednostki. W ostatnim przypadku, czyli przebywania w obecności osób przynależących do subkultur destrukcyjnych, trudno mówić o funkcji rozwijania swoich zainteresowań i samodoskonalenia.

Aby bliżej przyjrzeć się sposobom spędzania czasu wolnego przez młodzież, przedstawione zostały badania empiryczne odnoszące się do omawianego zagadnienia. Czas wolny może przybierać dwie formy – czynną i bierną. Czy młodzież posiadająca coraz większy dostęp do Internetu będzie częściej wybierała bierny sposób spędzania czasu wolnego?

W badaniu Young Europeans – Eurobarometer 2007 skierowanym do młodych mieszkańców Unii Europejskiej zadano pytanie dotyczące tego, co najczęściej robią w czasie wolnym. Najczęściej podejmowaną

aktywnością wśród badanych był sport (45%), spotkania ze znajomymi (40%), czytanie (25%), korzystanie z Internetu (21%), oglądanie telewizji (19%), słuchanie muzyki (16%) i inne takie jak: pomaganie w domu, robienie zakupów czy podejmowanie pracy zarobkowej [2, s. 45]. Wyniki dotyczyły młodzieży z różnych krajów Unii Europejskiej, można natomiast się spodziewać, że na gruncie polskim będą one się różnić z danymi przedstawionymi powyżej.

Według badań przeprowadzonych przez M. Dragan w 2013 roku w jednym z gimnazjum w Zamościu, młodzież gimnazjalna w czasie wolnym najczęściej korzysta z Internetu (62%), chodzi do kina (49%) oraz ogląda telewizję (35%). Dużo mniej uczniów spędza wolne chwile na czytaniu książek, spotkaniach ze znajomymi czy uprawiając sport [3, s. 25]. Z przytoczonych wyżej badań wynika, że młodzież gimnazjalna woli swój czas wolny spędzać biernie. Szeroki dostęp do Internetu sprawił, że młodzież nie czuje dużej potrzeby, aby wyjść z domu i spotkać się ze znajomymi. Jeżeli ktoś chce porozmawiać używa komunikatorów, portali społecznościowych oraz telefonów, w których najczęściej mają dostęp do sieci. Współcześnie także oglądanie telewizji stało się mniej popularne, ponieważ wiele filmów, seriali młodzież może obejrzeć przez Internet w dowolnym dla siebie momencie. Już pierwsze z przytoczonych badań mija się z wynikami uzyskanymi na gruncie europejskim.

Korzystanie z Internetu coraz częściej stanowi jedną z głównych czynności wykonywanych w czasie wolnym przez młodzież. Udowodniły to na przykład badania przeprowadzone przez E. Machowską w 2014 roku. Wynika z nich, że większość młodych osób częściej swój czas wolny spędza przed komputerem niż na spotkaniach ze znajomymi w realnym świecie. Najwięcej respondentów spędzało czas wolny korzystając z Internetu w wymiarze 1-3 godzin dziennie, jednak były również takie osoby, których cała aktywność wolnoczasowa się do tego sprowadzała. Badania te potwierdzają następujące tezy: nowe możliwości technologiczne wiążą się ze zwiększoną ilością czasu spędzanego w wirtualnym świecie oraz młode osoby częściej wybierają kontakty ze znajomymi przez Internet aniżeli spotkania face-to-face [4, s. 102-104]. Korzystanie z Internetu, jak już wcześniej wspomniano, wiąże się ze wzbogacaniem swojej wiedzy, umiejętności (na przykład nauka języka obcego przez Internet), może być okazją do poznawania osób wywodzących się z innych kultur, jednak równie dobrze może być «marnowaniem» czasu poprzez wielogodzinne granie, oglądanie filmików nie wnoszących nic wartościowego do życia, czy korzystanie ze stron przeznaczonych dla osób pełnoletnich.

Z innych badań przeprowadzonych w 2014 roku przez M. Malareczkę wynika, że młodzież spędza czas wolny najczęściej: pomagając rodzicom, oglądając telewizję, uprawiając sport, słuchając muzyki, spotykając się ze znajomymi czy surfując po Internecie. Ponadto większość z osób badanych uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych organizowanych w szkole lub poza nią [5, s. 251-252]. Badania te odnosiły się do uczniów szkół podstawowych i różnią się diametralnie od tych, przeprowadzonych wśród gimnazjalistów. Nie można jednak na ich podstawie stwierdzić jednoznacznie, że sposób spędzania czasu wolnego jest różny w zależności od wieku, aczkolwiek wszystkie inne badania to potwierdzają. Wraz z wiekiem młoda osoba nabywa nowych doświadczeń, zmieniają się jej priorytety, a co za tym idzie – także formy aktywności w czasie wolnym.

Kontynuując ten wątek istotną staje się odpowiedź na pytanie – czym różni się czas wolny młodzieży a osób dorosłych?. Według B. Adamczyk czas wolny dorosłych przyjmuje dwie formy – bierną i czynną, przy czym *«ludzie o biernej postawie wobec czasu wolnego podobni są do tych, którzy poddali się bardziej lub mniej świadomie marazmowi następujących po sobie dni. Znużenie szarością życia wydaje im się niewarte podjęcia jakiejkolwiek aktywności dla ubogacenia siebie. Przeciwnie biegun przedstawia ludzi, którzy wolny czas przeznaczają na realizację swoich marzeń, rozwijanie talentów, troskę o zdrowie, budowanie więzi międzyludzkich, zaangażowanie w działalność społeczną rozwój życia duchowego, zdobywanie wiedzy z różnych dziedzin»* [6, s. 36]. Sposób spędzania czasu wolnego przez osoby dorosłe w dużej mierze jest podobny do aktywności podejmowanych przez młodzież – obydwie grupy uprawiają sport, oglądają telewizję, komunikują się przez Internet. Różnicuje ich jednak ilość godzin poświęcona na odpoczynek, w przypadku dorosłych będzie ona ograniczona przez pracę i obowiązki domowe/zajmowanie się dziećmi.

Czynniki decydujące o rodzaju podejmowanej aktywności. Od czego jeszcze będzie zależało to jaką formę przyjmie wypoczynek poszczególnych osób? W literaturze przedmiotu można znaleźć informacje na temat czynników decydujących o sposobach spędzania wolnego czasu. Należą do nich między innymi: miejsce zamieszkania, pochodzenie społeczne czy rodzaj szkoły, do której młodzież uczęszcza [3, s. 11]. W odniesieniu do szkoły istotną będzie oferta zajęć pozalekcyjnych. Czy można stwierdzić, że im więcej zajęć proponowanych przez szkołę, tym młodzież częściej spędza czas w sposób aktywny, konstruktywny, twórczy? Otóż niekoniecznie, ponieważ zajęcia pozalekcyjne, aby były dla dzieci/młodzieży

atrakcyjne, powinny spełniać kilka kryteriów. Przede wszystkim istotne będzie dostosowanie oferty szkoły do zainteresowań uczniów i ich potrzeb. Stwarza to tym samym pewien «problem» dla szkoły, ponieważ należy wcześniej porozmawiać z uczniami i ich rodzicami i na tej podstawie określić, na które zajęcia istnieje zapotrzebowanie. Inny problem stanowi osoba prowadzącego dane zajęcia, a także ich forma. Młodzież, najprawdopodobniej, chętniej będzie uczęszczała na zajęcia do osoby umiejającej im zorganizować czas w sposób ciekawy, aktywny oraz będącej dla nich w pewnym stopniu autorytetem. Osoba prowadząca może również zniechęcać do uczęszczania na zajęcia poprzez swoją postawę oraz małą elastyczność i kreatywność w ich prowadzeniu. Zatem nie można w tym względzie stwierdzić, że im więcej zajęć pozalekcyjnych oferowanych przez szkołę, tym lepiej.

Miejsce zamieszkania również będzie determinowało sposób spędzania czasu wolnego. Młodzież wychowująca się w mieście ma więcej możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego ze względu na dostęp do kina, świetlicy, kawiarni, parków, muzeum, możliwość uprawiania sportu w różnych klubach itp.

Inne źródła podają dużo więcej takich uwarunkowań, jak na przykład:

- «- wiek, płeć
- rodzaj szkoły
- warunki materialne rodziców (opiekunów) i z tym związane możliwości finansowe
- warunki niematerialne rodziny (kultura spędzania wolnego czasu, zwyczaje, nawyki, różnice kulturowe)
- system wartości i cele w życiu
- sposób postrzegania siebie (wysoka – niska samoocena)
- ilość posiadanego czasu wolnego
- osoby, z którymi młody człowiek spędza najczęściej czas
- oferta środowiska lokalnego w zakresie sposobów spędzania wolnego czasu np. ośrodki rekreacyjne, boiska, kluby, stowarzyszenia, baseny, lodowiska
- środowisko, z którego wywodzi się młody człowiek (duże miasto – małe miasto – wieś)
- posiadanie w domu środków masowego przekazu
- organizacja zajęć w szkole i w domu
- istniejąca moda, naśladownictwo (to co jest «trendy», «jazzy», «na topie»)» [7, s. 4].

Niektóre z wymienionych czynników tyczą się bezpośrednio środowiska, w którym funkcjonuje człowiek, jego rodziny. Dziecko z racji tego, że uczy się od rodziców zasad i norm postępowania w

społeczeństwie, naśladuje również sposób spędzania czasu wolnego swoich rodziców. W wyborze aktywności decydujące znaczenie mają także wartości wyznawane przez rodziców. Jeżeli rodzice dużą wagę przywiązują do aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia, najprawdopodobniej ich dziecko będzie podejmowało się zajęć związanych ze sportem. Innym czynnikiem, który należy wymienić i dołączyć do omawianych uwarunkowań jest styl wychowania. Jeżeli w wychowaniu dziecka rodzice kierują się zasadą autokratyzmu, czas wolny będzie narzucony z góry, bez możliwości wyboru. Inni rodzice, którzy w dotychczasowym życiu nie zdążyli spełnić swoich marzeń i ambicji, kierują życiem swoich dzieci w sposób przez siebie zaplanowany i nie uwzględniający kompromisów.

Związek sytuacji rodzinnej ze sposobami spędzania czasu wolnego przez młodzież. Na wzorce spędzania czasu wolnego mają wpływ czynniki kulturowe, społeczne oraz przyrodnicze. Rodzina jako podstawowa grupa społeczna ma za zadanie przygotować młodego człowieka do korzystania z wolnego czasu w sposób odpowiedni dla jego potrzeb, zainteresowań oraz służący rozwojowi własnej osobowości i twórczości. Od rodziny młoda osoba czerpie wzorce odpoczynku, relaksu. Od niej zależy czy jednostka będzie umiała dokonywać sensownych wyborów w zakresie spędzania swojego czasu wolnego. Ogólna kultura życia rodzinnego, w tym wytyczenie czasu na szkołę, naukę, obowiązki domowe i wypoczynek, uczą korzystania z czasu wolnego [8, s. 110].

Rodzina w znacznej mierze kształtuje aspiracje wolnoczasowe młodzieży. W tym względzie wyróżnia się kilka czynników, do których należy: wykształcenie rodziców, ich pozycja społeczna czy środowisko zamieszkania. Do drugiej grupy czynników należą poglądy, przekonania, hierarchia wartości oraz sposób spędzania czasu wolnego preferowany w danej rodzinie. Aspiracje młodzieży zależą również od bezpośrednich oddziaływań oraz jak już wspomniano – od własnych aspiracji rodziców [9, s. 23-24].

W jaki sposób spędzają czas dorośli Polacy? Na podstawie badań przeprowadzonych przez CBOS z 2010 roku, Polacy najczęściej w czasie wolnym oglądają telewizję (52%), zajmują się życiem rodzinnym (rozmawiają z dziećmi, małżonkiem) – 36%, siedzą i odpoczywają (27%), chodzą na spacer (24%), wysypiają się (22%), a także widują się ze znajomymi (21%) i wykonują zaległe prace w domu. [10, s. 9]. Sposoby te przybierają formę bierną i nie koncentrują się na samorozwoju czy poszerzaniu znajomości. Aktywności podejmowane przez osoby dorosłe są także udziałem dzieci i młodzieży, w końcu od nich przede wszystkim czerpią wzorce postępowania.

W roku 2008/2009 A. Zawada przeprowadziła badania dotyczące aspiracji życiowych młodzieży, w których uczestniczyło 750 uczniów szkół średnich w województwie śląskim. Z badań wynika, że ponad 43% młodzieży swój czas wolny spędza z rodziną. Jednak czy sposoby spędzania czasu wolnego są zależne od pracy, jaką podejmują członkowie rodziny oraz od ich zamożności? Z wyżej przytoczonych badań wynika, że tak. Wśród młodzieży wychowującej się w rodzinach prywatnych przedsiębiorców, największą popularnością cieszą się takie formy spędzania czasu wolnego jak: spacery z rodzicami, wycieczki rowerowe, czynne uprawianie sportu, wypoczynek w ogrodzie oraz wspólne wakacje. Osoby badane wywodzące się z rodzin rolniczych oraz rodziców utrzymujących się z renty, zasiłków lub pracy za granicą, jako formy spędzania czasu wolnego najczęściej wymieniały: uprawianie sportu, wyjazdy wakacyjne, wyjścia do restauracji, pubów i spotkania ze znajomymi. Bierny wypoczynek to forma popularna wśród rodzin użytkujących własne gospodarstwo rolne, utrzymujących się z pracy najemnej w sektorze publicznym oraz z niezarobkowych źródeł. Autorka badań stwierdza również, że styl funkcjonowania rodziny zdeterminowany jest przez sytuację ekonomiczną, a tym samym bardziej zróżnicowane sposoby spędzania czasu wolnego są domeną ludzi lepiej sytuowanych [11, 261-265].

D. Puciato i T. Szczebak poprzez badania z 2011 roku chcieli się dowiedzieć w jaki sposób środowisko wychowawcze wpływa na sposób spędzania wolnego czasu przez młodzież. Na ich podstawie postawiono tezę, że środowisko wychowawcze niewątpliwie ma wpływ na aktywność podejmowaną w czasie wolnym przez adolescentów. Ponadto stwierdzają, że ani szkoła ani pogotowie opiekuńcze nie przygotowuje młodzież do korzystania z instytucjonalizowanych form zachowań wolnoczasowych oraz nie kształci umiejętności samodzielnego zagospodarowania czasu wolnego od nauki [12, s. 92]. Te zadania powinni przede wszystkim zostać pełnione przez rodziców, a w dalszej kolejności przez inne instytucje.

Z badań (2007 r.) prowadzonych w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych przez A. Latos wynika, że niemal 19% młodzieży spędza swój wolny czas z rodziną oraz im starsi uczniowie, tym ten procent jest mniejszy. Wykazano także, że chłopcy częściej niż dziewczęta spędzają wolne chwile z rodziną [7, s. 10-11]. Rodzice dają większą swobodę dzieciom uczęszczającym do gimnazjum ze względu na ich wiek i większy stopień samodzielności i dojrzałości, dlatego starsi uczniowie wolą się spotkać ze znajomymi, niż przebywać z rodziną

Według niektórych autorów niepokój może budzić sposób realizacji wspólnego wypoczynku w obrębie rodziny, w wyniku tzw. mediatyzacji [13, s. 205]. Chodzi tu głównie o czas wolny spędzany przed telewizorem, komputerem czy smartfonem. W wyniku tego rodzaju aktywności, zanikać może wzajemne porozumienie między członkami rodziny, rozluźnienie więzi, prowadzące w ostateczności do obojętności.

Formy spędzania czasu wolnego nieakceptowane społecznie. Do form spędzania czasu wolnego można zaliczyć takie, które negatywnie oddziałują na młodzież, ich funkcjonowanie. Z powodu nadmiernej ilości czasu wolnego i nieumiejętności spożytkowania, młode osoby częstokroć dokonują czynów karalnych. Według J. Pięty do przejawów niewłaściwego spędzania czasu wolnego należy przemoc i agresja wśród młodzieży, przynależność do subkultur młodzieżowych, sekty, problemy egzystencjonalne dzieci ulicy [14, s. 129-149].

Ostatni z wymienionych zjawisk dotyczy dzieci, które na skutek różnych czynników, większość swojego czasu spędzają poza miejscem zamieszkania, a ściślej – na ulicy. Podyktowane jest to między innymi problemami w rodzinie danego dziecka. Czas, który dana osoba spędza poza domem zależy głównie od wielkości rodziny, wykształcenia rodziców, warunków mieszkaniowych oraz typu poszczególnej rodziny [15, s. 128].

Nadmierna ilość czasu wolnego i niemożność jego wykorzystania w sposób konstruktywny, a ponadto niesprzyjające warunki w domu rodzinnym mogą prowadzić do uczestnictwa młodego człowieka w subkulturach. Młodzież decyduje się na taki krok w chwili gdy: prowadzone są wobec niej nieprawidłowo lub mało skuteczne oddziaływania opiekuńcze/wychowawcze/socjalizacyjne uniemożliwiające samorealizację i zaspokojenie własnych potrzeb; istnieje brak synchronizacji w odniesieniu do działań wychowawczych w środowiskach, w których przebywa młody człowiek; w rodzinie występuje zaburzenie więzi emocjonalnych oraz zjawiska patologiczne, poprzez które dziecko nabywa negatywnych wzorców; formy i sposoby spędzania czasu wolnego oraz kontakty z osobami przynależącymi do subkultur [16, s. 143-144].

W teorii Alberta K. Cohena jedną z cech subkultur młodzieżowych jest bezcelowość, czyli dokonywanie przestępstw traktowane jako forma zabawy, ucieczka od nudy i sposób na spożytkowanie czasu wolnego [17, s. 15-16]. Istotne byłoby w tym przypadku podjęcie działań skierowanych na uświadomienie wartości czasu wolnego i pokazanie korzyści płynących z wykorzystania go w sposób akceptowalny społecznie.

Wspomaganie młodzieży pochodzącej z rodzin problemowych. W Polsce działa Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów

KLANZA, która wdraża programy wskazujące dzieciom i młodzieży alternatywne sposoby spędzania czasu wolnego. Jej działalność skierowana jest do dzieci ze środowisk marginalizowanych, a skupia się głównie na streetworkingu (łączy w sobie pedagogikę ulicy i pedagogikę zabawy). [18, s. 184].

Streetworker współpracuje z osobami pochodzącymi z różnych środowisk, najczęściej z rodzin dotkniętych ubóstwem, bezrobociem, w których relacje między członkami są zaburzone. Niesie on pomoc dzieciom i młodzieży, która na ulicy prowadzi tryb życia oparty na prostytutce, zażywaniu narkotyków, kradzieży, czy żebraniu. Istotną staje się więc «interwencja» w ten świat przez osoby dorosłe, jednak nie jest to zadanie proste. Niejednokrotnie dzieci w wyniku negatywnych doświadczeń (na przykład molestowania, przemocy ze strony rodziców) nie mają zaufania do osób dorosłych. Dotarcie zatem pedagoga ulicy do tej grupy staje się zadaniem niezwykle trudnym, a w wielu przypadkach – nie do przewyciężenia. Jednak J. Dec zauważa, że «*streetworking jako praca z dziećmi ulicy to nie tylko profilaktyka wykluczenia, demoralizacji, kryminalizacji, narkomanii czy chorób przenoszonych drogą płciową, to także pokazanie, że można żyć inaczej. Często dla tych dzieci jest to rzadka okazja do spotkania się z pozytywnym wzorcem dorosłego*» [19, s. 139]. Pomimo, iż praca z dziećmi ulicy jest trudna i wymaga większej ilości czasu, warto próbować zmienić funkcjonowanie osób, które nie mają świadomości, że mogą w życiu wiele osiągnąć i spełnić swoje marzenia.

Zakończenie. W wyniku podjętych analiz i przywołanych badań empirycznych, można stwierdzić, że sposoby spędzania czasu wolnego przez młodzież zależne są od wielu czynników, spośród których część dotyczy środowiska rodzinnego. W rodzinie młody człowiek nabywa wzorce postępowania, myślenia, czy też spędzania czasu wolnego. Wybór formy aktywności podyktowany jest przez sposoby spędzania czasu wolnego preferowane przez rodziców, ich wykształcenie, miejsce zamieszkania, styl wychowania czy aspiracje życiowe. W przypadku młodzieży spędzającej swój czas w sposób szkodliwy dla siebie jak i dla innych, istnieje potrzeba działań w obrębie szkoły, rodziny oraz środowiska lokalnego. Ważne cele realizują na przykład pedagodzy ulicy ukierunkowując młodzież i pokazując jej sposoby na sensowne zagospodarowanie czasu wolnego.

Bibliografia

1. Matyjas B., *Czas wolny*, w: *Encyklopedia XXI wieku*, t. I, red. T. Pilch, Wyd. Żak, Warszawa 2003.

2. Kosęła K., *Co o społeczeństwie mówi czas wolny młodzieży?*, w: *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, 2011.
3. Dragan M., *Czas wolny młodzieży gimnazjalnej*, w: *Formy spędzania czasu wolnego*, red. M. Banach i T.W. Gierat, Wyd. <<scriptum>>, Kraków, 2013.
4. Machowska E., *Przebywanie on-line w perspektywie spędzania czasu wolnego przez młodzież*, w: *Rodzina i dzieci (w) sieci*, red. P. Barańska, Stalowa Wola, 2015.
5. Malareczka M., *Czas wolny jako determinanta kształtowania się autorytetów rodziców*, w: *Autorytet: mieć czy być?*, red. J. Zimny, Stalowa Wola, 2015.
6. Adamczyk B., *Wychowawcze aspekty czasu wolnego dorosłego człowieka*, w: *Czas wolny młodzieży szkolnej*, red. M. Banach, T. W. Gierat, Wyd. MTM, Levoca, 2010.
7. Latos A., *Czas wolny tarnowskiej młodzieży*, Tarnów 2007, edUNET.tarnow.pl/res/edUNET_portal/raport_wolny_czas_m_odzie_y0.pdf, pobrano dnia 13.10.2015.
8. Martyka A., *Czas wolny dzieci we współczesnych polskich miastach. Wprowadzenie do poszukiwań optymalnych rozwiązań przestrzennych*, «Architektura» 7-A/2012, Zeszyt 29, Wyd. Politechniki Krakowskiej.
9. Janowski A., *Aspiracje młodzieży szkół średnich*, PWN, Warszawa, 1977.
10. Komunikat z badań CBOS: *Czas wolny Polaków*, Warszawa 2010, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_133_10.PDF, pobrano dnia 12.10.2015.
11. Zawada A., *Aspiracje życiowe młodzieży w środowisku kulturowo zróżnicowanym*, Oficyna Wydawnicza «Impuls», Kraków-Katowice, 2013.
12. Puciato D., Szczebak T., *Wybrane aspekty zagospodarowania czasu wolnego u młodzieży z różnych środowisk*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, t. 18, nr 1/2011.
13. Zawadzka A., *Rodzina jako wartość dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej*, w: *Rodzina: powołanie – zadania – zagrożenia*, red. J. Zimny, Stalowa Wola, 2014.
14. Pięta J., *Pedagogika czasu wolnego*, Wyd. 2, Warszawa 2008.
15. Adamczyk B., *Predykatory środowiska rodzinnego w procesie stawania się dzieckiem ulicy w Polsce*, Roczniki Pedagogiczne 5(41)1, rok 2013.

16. Wołosewicz M., Wołosewicz I., *Psychopedagogiczne uwarunkowania przynależności młodzieży do subkultury skinów*, «Szkice Humanistyczne», t. V., nr 1-2, 2005.
17. Piotrowski P., *Subkultury młodzieżowe. Aspekty psychospołeczne*. – Warszawa, 2003.
18. Piątczyk E., *Formy animacji czasu wolnego dzieci i młodzieży w warunkach zagrożenia wykluczeniem społecznym*, w: *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkiem*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wyd. Adam Marszałek. – Toruń, 2011.
19. Dec J., *Poradnictwo dla osób z grup marginalizowanych – streetworking*, *Studia Poradczawcze*, 2012.

U. Solinska. The ways of leisure time preferred by gymnasium students and their domestic environment. The author of the article examines this problem with the purpose of searching the connections between free temporal activity of young people and their family environment. The researcher, first of all, specifies on the forms of leisure time, preferred by adolescents, based on results of state and international researches. The article contains certain factors that identify the choice of this activity taking into account the domestic conditionality. The author analyses deeply the connection between the methods of free pastime preferred by young people and their family situation. The following factors were taken into consideration: own aspirations of parents, place of residence, education, material position and style of education. In this case the author also refers to the researches that were conducted in Poland. Leisure time can serve to the different aims and carry out the important functions; however it is not a rule. Therefore the author of the article shows the forms of free temporal activity that negatively influence on an individual and his surroundings. As a result of defective socialization and mistakes in upbringing (education) made by parents and educational establishments, young people can resort to such activities as: belonging to subcultures, criminal activity, violence towards others or prostitution. In the next part of the article the author concentrates on the discussion of the forms of help directed to children and young people that diversify leisure time and show the structural ways of regulation the pastime. In the end of the research the author brings the arguments pointing out the influence of family on the way of spending free time.

Key words: leisure time, young people, family, «children of the street», mass-media.

Received July 09, 2015

Revised August 21, 2015

Accepted September 28, 2015